

A

NR. 8 26. FEBRUAR 2010
AFTENPOSTEN

Unge kinesere kan bli Vestens redning **22**

Er Mona Lisa egentlig da Vinci selv? **32**

En sprøyte tok fra Simen sexlysten **36**

A photograph of a man with a beard, wearing a dark winter jacket and a red and black hat, standing in a snowy mountain landscape. He is holding a blue bag and a silver boombox. A shovel with a red handle is stuck in the snow next to him. The background shows snow-covered mountains under a clear blue sky.

Hulemannen

Sverre Nøkling har levd som eremitt i 30 år

FOTO: JAN T. ESPEDAL

6

30 ÅR I HULER

De siste ti årene har en filmregissør fulgt Sverre Nøkling, som har bodd i huler i fjellet halve livet.

LENE SKOGSTRØM

reportasjeleder i A-magasinet

VILLMARKEN KALLER. På Hardangervidda pendler Sverre Nøkling (59) mellom seks-syv snøhuler. Det har han gjort i hele sitt voksne liv. A-magasinet har møtt ham sammen med regissør Fridtjof Kjæreng. Han har stått for en dokumentarfilm om huleboeren, som snart har premiere.

Hvorfor velger noen eneboertilværelsen på vidda? Ikke i én uke, ikke i et halvt år – men i tre tiår? Det fascinerer oss. Den totale friheten. Fraværet av sivilisasjonens goder. En finger til det bekvemme A4-livet. Vi bare må vite hvorfor.

For noen dager siden satte snøhulemannen, med regissørens hjelp, inn en annonse på finn.no om at en av hulene er til leie for kr 1,- pr. uke. «Den kløyvde Steinen er den ultimate bolig for frihet og meditasjon,» står det å lese. Reaksjonene lot ikke vente på seg. Flere bloggere kommenterte huleboerlivet og berømmer Nøkling for å leve økologisk og miljøvennlig.

Han skyter ikke ryper en gang. Sånn sett er hulemannen kul. Et svar på tidens rop om å klare seg med minst mulig og ikke ligge naturen til last.

Nøkling selv vil ikke ha for mye oppstyr om sin livsstil. Men historien omkring ham får oss til å kjenne på vår egen frihetstrang. Hvor dypt stikker den egentlig? Og hvor mye er vi villig til å betale for å bryte mønsteret og leve «fritt»?

lene@aftenposten.no

BLIR GÅTEN LØST?

Hodeskallen til Leonardo da Vinci kan kanskje fortelle oss at det faktisk var seg selv han malte som Mona Lisa.

32

ILL.: POLISTAMPA

16

FOTO: JAN T. ESPEDAL

TAR ARV PÅ ALVOR Harald Eia og Ole-Martin Ihle skal la biologer og psykologer ta hevn over samfunnsforskere. På TV.

FJELLMAT

Frister det med ertesuppe og lettrøkt fjellørret, bør du legge turen om Lom.

56

FOTO: ESTEN BORGOS

IKKE GÅ, VÆR SÅ SNILL

En fortvilet mann risikerer å miste sin kone. Frode Thuen gir råd.

54

ILL.: TORA M. NORDBERG/SVOVEL.NOI

Alltid

4 Utfall	54 Leve sammen	63 Kryssord
20 Jordan nå	56 Kokkekok	64 Reaksjoner
30 Aktuell viten	60 Livet i familien	65 Folkets røst
52 Vidunderlige nye verden	62 Sudoku	66 Godt å vite

FORSIDEN: Sverre Nøkling foran en av hulene sine. FOTO: JAN T. ESPEDAL

Total frihet fascinerer

Hjem, kjære hjem

Noen bestiger et fjell. Det kalles bragd. Sverre Nøkling har bodd 30 år i huler i fjellheimen. Han kaller det et liv.

Tekst: **KJETIL S. ØSTLI** Foto: **JAN T. ESPEDAL**

ÅPNINGEN: Sverre Nøkling på vei opp av favorittthulen på Hardangervidda. Han kjenner på kroppen at det er høytrykk i dag.

Å BLI SETT

Den premiæreklare filmen *Snøhulemannen* er Sverre Nøklings avtrykk i historien.

Hardangervidda

Fra filosofen Nietzsches mest berømte verk *Slik talte Zarathustra*:

«Da Zarathustra fylte tredve år, brøt han opp fra sitt hjem og sin hjemlige sjø og søkte opp i fjellene. Her nød han sin ånd og drakk av sin ensomhet i ti år uten å bli trett.»

Og Sverre Nøkling, Snøhulemannen? Han har vært der oppe i tredve år nå. Hvorfor brøt han opp? Vi vet ikke. Vi går nå i håp om å finne ham.

Ifølge regissøren som fikk lage film om ham etter at de møttes tilfeldig på vidda for femten år siden – der begge så noe av seg selv i den andre, ettersom begge oppsøkte fjellet for å ha det for seg selv – skal den skjeggete 59-åringen fra Hjelmeland i indre Rogaland nå være på vei til en av hulene sine. Han skal ha ligget syk i et bomberom i Odda noen dager, men grunnet stigende form og en sterk fornemmelse av høytrykk skal han ha trukket hjem til fjellet igjen, til en avsidesliggende dal der kun han og villreinen ferdes, mot en av favorittthulene – under en kløyvd stein.

Når noen bryter ut av flokken og lever annerledes enn resten, må vi alltid vite hvorfor. Hvorfor flyttet Sverre Nøkling til fjellet? Hvem er du når du vinter og sommer bor i huler i Jotunheimen og på Hardangervidda? Når du våkner kald og må gå for ikke å fryse ihjel, for så å legge deg i en annen hule? I *Slik talte Zarathustra* stiger vismannen etter ti års tilflukt i fjellene ned til menneskene for å dele sin visdom. Sverre Nøkling har ennå ikke kommet ned.

Han er her! Vi parkerer nær Haukeli på Hardangervidda en februar ettermiddag. Himmelen er blå herfra til evigheten (Vinje, Stavanger/Odda). Det gnistrer i snøkrystaller, og sol gjør snø til gull. Dagen er forlokkende vakker, men blir snart farlig kald.

– Han er her! roper den prisbelønnede regissøren Fridtjof Kjæreng og peker mot et rødt flagg, laget av en gammel anorakk, som vaier over en sammenrast koie. Kjæreng, som fra før har gjort Lars Monsen kjent, skal vise vei til hulemannen.

Bak flagget enda et tegn, et enslig skispør skrått oppover fjellsiden. Vi går i snøhulemannens fotspor, og spørsmålene kverner: Hvorfor? Hvem er han? Uteligger? Friluftsfanatiker? Vismann? Galning? Utelukker det ene det andre?

Noe vet vi. Han er den yngste av fire søsken. Han har gått på skogskole, men fullførte ikke. Han emigrerte til Australia som 20-åring for å komme seg bort fra kulden og kjedsomheten her. I to år vandret han der. Senere bodde han i fristaden Christiania, for så å farte i Marokko, Syria, Libanon. Da han vendte hjem, gikk han opp i høyden, til familiens irritasjon og – etter som tiden gikk – fortvilelse.

Akk, hvilken tinde skal jeg nu bestige med min lengsel? Fra alle fjelltopper skuer jeg utover fedre- og mødreland. Men mitt eget hjemland fant jeg ikke – hverken rast eller ro fant jeg noe sted. (fra Slik talte Zarathustra)

Siden opplysningene om ham er sparsomme, må vi se hva sporet hans røper. Det går rett opp bratte stigninger uten å ty til fiskeben. Det viser både stahet og styrke. På det første platået dreier sporet rett øst, som om noe der har lokket ham, før sporet returnerer noen meter høyere og fortsetter mot fjellet. (Når vi ser sporet

**Det er et merkelig syn.
Et enslig skispor innover fjellet
stopper brått ved en høy stein,
som om verden slutter her.**

FILMREGISSØREN: Fridtjof Kjæreng mener hulemannen symboliserer drømmen om frihet og lengselen etter natur.

I en gudløs verden må mennesket selv skape mening

⇒ returnere, dropper vi avstikkeren for å spare tid.) Minutter senere stopper sporet ved en stor stein. Her har hulemannen tatt av skiene og gått rundt steinen. Ved steinen er også spor fra en hare og en rype.

– Hulemannen går hit og dit. Han ser på dyr. Han lever som et dyr, sier regissøren.

(Vi sparer her tid ved ikke å gå rundt steinen.) Nærmere. Vi må finne ham før mørket faller på.

Jubelbrølet. Lydene fra riksveien er borte. Man hører kun svakt sus av vind. Solen står lavt og gir fjellene et skjær av rosa og oransje. Hjertet banker hardt. Litt av den uro fjell og kulde kan gi, men mest av barsk glede.

– Tenk at dette er Sverres hjem! Her bor han! Roper regissøren, for så å synge en sang han finner på. Selv roper jeg JUHUU! Dette er hva fjellet gjør med oss. For et land! Det må være lov å si. Juhuu! Nærmere hulemannen.

– Sverre er en eksistensialist i ordets bokstavelige forstand! Han er som snytt ut av Zarathustra-mytten, sier regissøren, som også har studert filosofi. Ifølge Nietzsche er Gud død. I en gudløs verden må mennesket selv skape mening. Kulturen og moralen er skapt for å tøyلة vår natur. Man må bryte med dette, sier Nietzsche – eller forbli et slavemenneske, styrt av moral, vaner og konvensjoner.

Og vi? I små øyeblikk stopper vi oppslukt av alt det vakre. Men vi rister oss raskt løs. Vårt mål er å komme frem.

Sporet fortsetter rundt en knaus, på en smal hylle, og vi kjenner suget fra dalbunnen under oss. På en gammel metallkonstruksjon (rester fra kraftutbygging) henger en sag. Den er hulemannens. Ved en nedsaget telefonstolpe ligger fire-fem vedkubber. Hvor kaldt er det? 15 minus? Vi nærmer oss, sier regissøren, idet vi går over et vann i en trang dal. Ingen vind. Ingen lyder.

– Dette er stua hans, sier regissøren plutselig.

Det er et merkelig syn. Et enslig skispor fører innover fjellet og stopper brått ved en fire-fem meter høy stein, som om verden slutter her. Vi stirrer. En mørk prikk blir større, for så å forsvinne i bakken. Sekunder senere ser vi snø som kastes i været. Snøhulemannen måker inngangsdøren. Så ser vi hendene hans sette fire norske flagg i snøen, og da vi er helt nær, ser vi hulemannen bære en radio. Vi hører jubelbrøl fra den, og det første hulemannen sier, vendt vekk fra oss, er:

– Vi har vunnet gull i Vancouver!

Hvorfor? Hva? Hvem vant? Ingen vant, sier han og ler høyt, det var bare en radioreklame for sånne flatskjerm. Vi stirrer på ham. Men han ser vekk. Han har lag på lag med klær på seg, på hodet flere luer surret som en turban. Første gangen filmregissøren og hulemannen møttes, var sistnevnte

PR-KNEP: For å skape blest om filmen er denne annonsen er lagt ut på finn.no.

så sjenert at han snakket med ryggen til. Han hadde trødd flere underbukser utenpå buksa. Er han gal? Nei, er man alene og ballene fryser, spiller det ingen rolle om underbuksa er innerst eller ytterst. Slik tenker en isolert mann. Friheten, tenkte regissøren, jeg har møtt et menneske som lever fritt.

– Hva har skjedd med øyet ditt? Har du fått blåveis? spør regissøren. Hva mener du? svarer Nøkling. Har du ikke sett deg i speilet? spør Kjæreng. Er du morsom? Jeg har jo ikke speil, svarer hulemannen. Han antar at blåveisen er et sprengt blodkar.

Vi kler på oss mer klær. Endelig skal vi få svar på hvorfor han lever her. Hulemannen peker på støvlene sine.

– Folk kaster uforståelig mange brukbare ting. Disse kjøpte jeg for 200 kroner i Lom. Gasskokeren i hula kjøpte jeg brukt i Bismo. Har man gjeld, blir man fort en slave.

– Er det derfor du bor i huler?

– Livet blir som det blir, og man kan ikke alltid peke på hvorfor. Jeg sover best ute. Det blir som Michael Jackson og oksygenteltet, det. Har man funnet ungdomskilden, vil man drikke av den.

Han ler. Ute er det 20 minusgrader. Det mørkner, og vi må ha svar.

– Du må gjerne stille spørsmål, men jeg har få svar. For noen er friluftsliv en hobby. For meg er det livet.

– Men hvordan begynte dette livet?

Sverre Nøkling svarer ikke. Han forteller om to menn som forsvant

gjennom isen, at man må kjenne strømmene i regulerte vann, om to som ble drept i et ras nylig, for slik virker hukommelsen, sier han, det er de dramatiske hendelsene man husker, de ekstreme turene når det blåser opp og du ikke lenger har fjellet, det er fjellet som har deg.

Hvorfor? spør jeg, og han ser mot himmelen, sier han er skarp i dag, men det er bra her nå. Det er høytrykk. Kroppen og hodet er mye lettere i høytrykk, sier han, da er det glimrende lett å sette av gårde, som medvind. Ved lavtrykk presses man ned og blir tung.

– Men vinteren har tatt på, jeg må innrømme det. Det kan bli for mye kulde. Heldigvis går det rette veien, mot lyset.

Ned i hullet. Han snakker raskt og ler høyt, og kun da ser han på oss, for så å se ned når latteren stilner. Til regissøren fra Tromsø snakker hulemannen nordnorsk. Til meg østlandsk, til fotografen fra Bergen bergensk. Brått klyver han ned i hullet i snøen. Hulen er halvannen meter dyp. Forskjellen på inne og ute er kanskje 25 grader. Til høyre i hulen, i en sprekk i fjellet, en feltseng med sovepose. Ved siden av den en Jøtul-ovn, trukket opp på akebrett, med rør ut av hulen. Ellers: Noen kasser med utstyr og proviant, et gasskokebluss. Han byr på kaffe kokt på grut fra en tidligere tur. Gir oss isopor å sitte på. Tenner stearinlys, og hulen varmes sakte opp.

«Hulemannen går hit og dit. Han ser på dyr. Han lever som et dyr.»

Fridtjof Kjæreng, regissør

Her bor en mann. Hvorfor?

– Her vi sitter nå, skal jeg spa ut jordmasser. Jeg skal senke gulvet en meter. Jeg skal gjøre mye her. Men jeg har turet så mye i Jotunheimen at da jeg kom hit i høst, hadde jeg ikke tid.

Selv hulemenn tenker på oppussing. Selv eremitter har ikke tid. Det er trøst i det.

– Det finnes ikke noe dramatisk vendepunkt. A4-livet med jobb og familie, bil og hus lokker meg bare ikke. Jeg har alltid gått i fjellet, og jo eldre man blir, desto mer fokuserer man på hva man liker. Så gjør man de tingene. Og da angrrer man heller ikke på det man ikke gjorde.

– Hvordan forløper en dag?

– Jeg legger meg tidlig, som dyrene, og leser litt. Nå leser jeg en amerikansk thriller, *The Bankrupt Strategy*. For å holde spansken ved like tar jeg inn spansk radio på mellombølgen. I fall jeg drar til Spania.

Han står opp i fem-sekstiden. Hører nyheter og værmelding mens han koker kaffe, så planlegges dagen hvis han ikke gjorde det kvelden før. Noen ganger skriver han lister, som «Husk spade». Planen for i morgen er å stå opp tidlig, gå 200 høydemeter til en mindre hule og depot på 1550 meters høyde. Etter det: Bare være der, gå rundt og se mot Folgefonna og utover Hardangervidda. Er formen god, starter han i mørket. Han vet han skal oppover, som han vet han skal nedover hvis han overraskes av

NEDTUREN: Sverre Nøkling på vei ned fra Hardangervidda for å ta solarium og deretter frakte en ovn opp til en annen hule.

Kulden må fortren- ges. Ellers går det ikke.

☞ storm. Ja da. Og så skal han hente noen vedkubber.

Hvorfor? Tenker jeg, og det haster, for det er litt for mørkt ute nå. Ødelegger jeg en skitupp, sier han, må den ordnes. Det kan ta en dag.

La dem høre meg klapre med tennene og stønne i vinterkulden, alle disse misunnelige sveklinger som omgir meg! Mens jeg stønner og klaprer slik, flykter jeg fra deres stuer. (Fra Slik talte Zarathustra)

Kulden. Jeg spanderer en Kvikk Lunsj. Han tar en stripe og gjemmer de tre andre. Han hverken jakter eller fisker, sier han, han lever i naturen, ikke av den. Rypa er jo en flott fugl, men han har ikke hjerte til å drepe den. Og måren, veit du, har et så nydelig ansikt og er grådig nysgjerrig.

– Men han kan gå berserk, altså. Skikkelig berserk! Best liker jeg vel reinsdyret. Når jeg bor med dem, blir de mine venner, på en måte.

– Hva gjør du når du er kald?

– Sånn kan jeg ikke tenke. Kulden må fortrennes. Ellers går det ikke. Det er vel som å ha kjerring. Man må fortrenge endel for at det skal gå. Men jeg må unngå å bli våt. Blir jeg for kald,

drar jeg til bygda og tar solarium eller badstue. Eller flyr til Malaga, videre til fjellmassivet i Sierra Nevada. Det er huler der også. Jeg kan når som helst dra til utlandet. Det liker jeg å tenke på.

– Så du kan forlate fjellet?

– Ja, jeg er ingen fanatiker. Jeg kan bli overstimulert av fjell. Noen ganger ligger gleden i å komme ned etter å ha vært lenge her oppe. Byen er grei nok den, men jeg oppsøker den vanligvis ikke. Eller jo. Da Mette-Marit giftet seg, dro jeg rett fra Jotunheimen til Oslo for å glane. Så dro jeg til Jotunheimen igjen. Under OL i 1994 bodde jeg i telt på Lillehammer for å kjenne på stemningen. Jeg er ikke så fokusert på hvem som vinner og taper. Men jeg liker hurlumheien. Så må jeg opp hit igjen.

Hvorfor må han det? Han puster tungt, sier «livet blir som det blir».

I går var han på et bønnemøte i Odda, forteller han. Han er hedning, men tok nå turen. Er du frelst? ble han spurt.

– En definisjon av ordet stammer fra slavetiden. Altså, å være fri fra lenkene, eller å ha unnsloppet en fare. Jeg er heiefrelst, svarte jeg, frelst på fjell.

Men frir man seg fra én ting, kan man bli opphengt i noe annet. Og jeg må innrømme det: Jeg er veldig opphengt i det der med fjell.

– Men hva oppsøker du?

– Det blir som å snakke om solen, det her, vi kan snakke om det i en evighet uten å komme til kjernen. Men det ligger noe i villskapen. At jeg kan ha naturen for meg selv, nærmest adoptere et fjell. Men det er halve sannheten, for i storm er det fjellet som har meg. Da oppstår en eksistensiell opplevelse. Det er jo det som er livet, da. At det kjennes på kroppen, når instinktene i lillehjernen trigges, instinktene om å overleve. Når jeg mestrer noe, føler jeg meg som en konge, sier han.

Den som stadig skåner seg selv, blir til slutt bløtaktig. Velsignet være alt som herder! (Fra Slik talte Zarathustra)

– Du går på trygd fordi du ikke kan tilpasse deg. Din frihet er altså sponset av Nav?

Han ler og sier det er et fantastisk tegn på Norges velstand.

– Om noen blir provosert av det, er det greit for meg. Noen trygdede drar til Syden. Jeg drar til snøhuler.

KUNST: Rester etter eldre tiders kraftutvinning er eneste tegn til sivilisasjon. Kunst, mener hulemannen.

– Hvorfor ble du med i filmen?

– Man er vel PR-kåt, da, jeg ønsker å lage et lite fotavtrykk i historien. Folk kjenner meg bare som Uteliggeren eller Fjellfanten. Jeg vil jo bare promotere friluftsliv.

Men hvorfor? Sverre Nøkling begynner å bli rastløs. Han gjentar at det ikke er så mye å si. Han sier det kan være lurt å dra nå, vi som skal på ski ned til bygda. For månen er liten, det blir snart veldig mørkt, og han skal legge seg.

– Hva tenker du om oss som bor bekvemt og trygt i byer?

– Det tenker jeg ikke mye på. Jeg nekter å bli med på et skille mellom meg og «de andre». Selv de mest spesielle menneskene er som deg og meg, de blir profilert som raringer eller som genier som oppdager relativitetsteorien, men på det fundamentale er vi ganske like.

– Men noen følger lystene sine mer enn andre?

– Det er klart. Men du må ikke mytologisere og hausse opp dette. John Lennon skrev «Working Class Hero», veit du, og løftet arbeiderklassemannen opp til det ugjenkjennelige. Og

Lenin ligger på mausoleum, men ville helst ligge nær sin mor. Se på Muhammed. Det kan bli ville tilstander når man lager myter av mennesker, sier han.

Hvorfor? Familien hans stilte også det spørsmålet. Igjen og igjen. Hvorfor kan du ikke leve normalt og bo i hus som alle andre? spurte moren hans i håp om å få sin sønn ned fra fjellet. Før hun døde, skrev hun i testamentet:

«Undertegnede, Helga Nøkling, bestemmer herved som min siste vilje at min yngste sønn, Sverre Nøkling [...] skal overta leiligheten på skifte etter meg [...] Betingelsen for at Sverre Nøkling eventuelt kan overta leiligheten [...] er at han blir sittende med leiligheten og ikke selger denne med mindre han bruker pengene til å skaffe seg annen bolig for. [...] Denne ordning skal stå ved makt ti år etter min bortgang.»

– Etter arven har jeg en million kroner på sperret konto og kan når som helst flytte til byen. Men jeg har jo fred her. Folk har alltid spurt: «Hvorfor?» Jeg lurert på det selv også. Jeg kan ligge her og fryse meg helseløs på kveldene. Da kommer det til et punkt da jeg

tenker: Hva faen gjør jeg her? Når jeg kunne vært en annen plass og gjort noe annet?

Han ler høyt, og nå ser han oss endelig i øynene.

– Hvilket svar har du da?

– Jeg har ingen. Zarathustra trakk jo opp i fjellet. Arne Næss også. Wittgenstein dro til Luster. Man må vel isolere seg for å få visjoner og ideer. Men det er litt rart det der. Jeg har tid til å tenke i timevis, men likevel finner jeg ikke opp kruttet. Jeg bare turer fra sted til sted. Det går i de små tingene. Få tak i mat. Reparere utstyr. Bli tørr. Se på fjell. Finne ved. Se etter dyr. Spa snø. Bli varm. Og når jeg får varmen i tærne, tenker jeg: Det er nå bare livet, dette, det er nå bare livet.

kjetil.ostli@aftenposten.no